

UPRAVLJANJE IMOVINOM STEČENOM KRIVIČNIM DJELIMA U MEĐUNARODNOM I POREDBENOM PRAVU

Pregledni naučni rad

Eldan MUJANOVIĆ
Darko DATZER
Nermin KADRIBAŠIĆ

Sažetak

Inspiracija za rad i problem(i) koji se radom oslovljava(ju): Oduzimanje imovinske koristi stečene krivičnim djelima je mjera odavno prisutna u pravnim sistemima i predstavlja instrument za ostvarivanje načela da niko ne može ostvariti korist protupravnim ponašanjem. Unatoč napretku zadnjih godina, i dalje se u njezinoj primjeni nailazi na poteškoće. Učinkovito oduzimanje imovinske koristi podrazumijeva ponajprije sveobuhvatan pravni okvir koji uređuje sve aspekte postupka, počev od identifikacije, preko privremenog i trajnog oduzimanja, pa sve do upravljanja sa oduzetom imovinom. Dio problema u primjeni ove mjere zasigurno leži u neadekvatnom i fragmentiranom pravnom okviru kojim se uređuje upravljanje oduzetom imovinom. Rad se bavi pregledom relevantnih rješenja u međunarodnom i poredbenom pravu.

Ciljevi rada (naučni i/ili društveni): Prikaz odredaba relevantnih međunarodnih konvencijskih i drugih dokumenata u oblasti upravljanja privremeno i trajno oduzetom imovinom može poslužiti za zaključivanje što se smatra standardima u odnosnoj oblasti, te za ustanovljavanje sličnosti i razlika analiziranih pravnih sistema.

Metodologija/Dizajn: Rad predstavlja komparativno-pravni i dogmatsko-pravni prikaz odredaba iz odabranih međunarodnih konvencija i pravnih sistema. Međunarodni konvencijski i drugi dokumenti su izabrani imajući u vidu njihov značaj u međunarodnom pravu i činjenicu da se makar posredno bave upravljanjem imovinske koristi stečene krivičnim djelima. Nacionalni pravni sistemi odabrani su na temelju pravne tradicije, prisutnosti mjere oduzimanja u praksi, kao i sličnosti sa domaćim pravnim rješenjima.

Ograničenja istraživanja/rada: Obim rada nije dopustio bavljenje većim brojem pravnih dokumenata i rješenja. Zaključci o rješenjima koja jesu analizirana temeljili su se na javno dostupnim dokumentima. Za očekivati je, međutim, da su potankosti materije upravljanja uređeni podzakonskim pravnim okvirom, koji nije javno dostupan i nije mogao biti analiziran.

Rezultati/Nalazi: Analizirani međunarodno-pravni okvir sugerira da je državama potpisnicama međunarodnih konvencijskih i drugih dokumenata prepušteno na koji će način osigurati sveobuhvatan sistem identifikacije, ulaženja u trag, zamrzavanja ili zapljene imovine u svrhu mogućega trajnoga oduzimanja. Rješenja iz međunarodnih konvencijskih i drugih dokumenata i pravnih akata pojedinih jurisdikcija predviđaju zamrzavanje i zapljenu kao tipične mjere privremenog oduzimanja, te prodaju kao tipičan oblik trajnog oduzimanja.

Generalni zaključak: Adekvatan pravni okvir pospješuje izricanje i primjenu privremenog i trajnog oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim djelima, što naročito podrazumijeva usklađenost propisa iz krivičnog, izvršnog, građanskog i drugih grana prava. Kako bi se povećalo povjerenje građana u pravni sistem, jako je bitno demonstrirati uspješnost sistema oduzimanja, te pogotovo da se oduzeta sredstva stavljaju na raspolaganje pojedincima i zajednicama od kojih su protupravno oduzeta.

Opravljanost istraživanja/rada: Pregled pravnih normi koje uređuju postupanje sa privremeno i trajno oduzetom imovinom vrijedan je pothvat u domaćoj pravnoj teoriji. Opis i pregled može biti od koristi kao orijentir za nadogradnju domaćeg pravnog okvira.

Ključne riječi

imovinska korist stečena krivičnim djelom, zamrzavanje, zapljena, upravljanje trajno oduzetom imovinom

UVOD

Polazeći od poznate činjenice kako se većina krivičnih djela čini sa isključivom ili pretežnom namjerom pribavljanja različitih oblika koristi, naročito one materijalnog karaktera, sasvim je opravdano i potrebno da se sa strane onih kojima je suzbijanje kriminaliteta stavljeno u zadatak i obavezu preduzimaju i takve mjere kojima će se od učinitelja krivičnih djela oduzeti protupravno stečena korist (Boucht, 2017). To podrazumijeva oduzimanje ne samo koristi izravno stečene krivičnim djelom, nego i one koristi u koju je ta izvorna korist promijenjena, imovine koja je sjedinjena sa legalno stečenom imovinom (do procijenjene visine koristi), imovine koja je proistekla iz izravno stečene koristi, kao i (u slučaju skrivanja, nedostupnosti na drugi način) oduzimanja novčane i druge protuvrijednosti ostvarene koristi (Kilchling, 2001). U nekim pravnim sistemima postoji mogućnost oduzimanja i druge imovine, dakle ne samo iz krivičnog djela povodom kojega se vodi konkretan krivični postupak, nego i svake imovinske koristi za koju se tek pretpostavlja da potječe iz istoga ili iz drugih krivičnih djela koja su prethodila ili koincidirala sa istim (Datzer, 2017). O kojim razmjerima oduzete imovine je riječ govori podatak da se godišnje oko 2,4 milijarde eura u Evropskoj uniji privremeno oduzme, te polovica tog iznosa trajno (Europol, 2016). Oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom po svojoj prirodi naizgled djeluje kao relativno jednostavan institut koji se zasniva na općem pravnom i

civilizacijskom načelu prema kojem niko ne može zadržati na ovakav način stečenu imovinsku korist, no postoji niz argumenata koji, ipak, ukazuju da se radi o izrazito kompleksnoj materiji koja obuhvaća nekoliko različitih grana prava i pojedinih pravnih instituta koji u primjeni rezultiraju nizom poteškoća (Mujanović & Sarajlija, 2014).

Iako se radi o krivično-pravnoj mjeri, materiju oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom karakterizira i to što se u samom postupku pojavljuje potreba za primjenom velikog broja pravnih instituta, odnosno, propisa i procedura koji su izvankrivičnog karaktera ili čiji sadržaji su inkorporirani u ovaj postupak (Derenčinović, 1999; Ivičević Karas, 2011; Pavišić & Kunštek, 2010). Često se govori o četiri ključne faze, tj. stadija postupka za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima. To su istražna, sudska, faza izvršenja, te faza upravljanja sa trajno oduzetom imovinom (Mujanović, 2017). Potonjom se smatra **bilo koji oblik raspolaganja državnih organa oduzetom imovinom stečenom krivičnim djelom**, poput zabrane prijenosa i pretvaranja takve imovine, njezina čuvanja, skladištenja, korištenja, iznajmljivanja, davanja u zakup, prodaje, poklona, uništenja, povrata i svakog drugog oblika raspolaganja. Kao i kod glavnog krivičnog postupka u kojem se utvrđuju postojanje krivičnog djela, krivnja učinitelja za to djelo i izriču krivično-pravne sankcije,¹ i u postupku za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima² se pojedine faze nekada isprepliću, tj. preduzimaju se određene radnje kako bi se osigurala pretpostavke za učinkovito oduzimanje koristi u budućnosti, iskazane najprije kao radnje hitnog i privremenog osiguranja imovinske koristi u vidu blokade i/ili zapljene one imovine za koju se sa određenim stepenom sumnje vjeruje da predstavlja imovinsku korist bi mogla biti trajno oduzeta. Tako je moguće govoriti o specifičnostima upravljanja sa privremeno osiguranom (blokiranom i/ili zaplijenjenom) imovinom u odnosu na upravljanje sa imovinom koja je trajno oduzeta i kao takva postaje vlasništvo države. Jedna od ključnih razlika se odnosi na namjeru korištenja. Kod privremenog upravljanja namjera je čuvanje integriteta imovine, sprječavanje opterećenja, otuđenja ili korištenja stvarnih prava iz „sporne“ imovine, te stvaranju pretpostavki za buduće izvršenje pravosnažne sudske odluke o trajnom oduzimanju ili vraćanju vlasniku ukoliko se donese odluka da se ipak radi o zakonito stečenoj imovini. Posebnost trajnog oduzimanja imovinske koristi ogleđa se (naročito u zadnje vrijeme) u namjeri korištenja oduzetih sredstava za suzbijanje kriminaliteta (npr. davanjem oduzetih vozila na raspolaganje policiji, uplatom novčanih sredstava u odgovarajuće proračunske stavke i sl.), poklanjanju, doniranju ili drugi sličan način davanju imovine u humanitarne, socijalne ili druge svrhe, i sl., čime se na simboličkoj ravni šalje poruka da se kriminal ne isplati i da država odgovorno distribuira svoje resurse.

Vettori (2006) smatra da je jedan od najproblematičnijih aspekata oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim djelima upravljanje. Nekoliko je razloga za takvo stanje. Manjkav zakonodavni okvir je jedan od glavnih razloga, koji, ako uopće postoji, uglavnom predviđa pasivno postu-

¹ Koji je subjektivni, tzv. ad personam postupak (Ivičević Karas, 2011; Pavišić & Kunštek, 2010). Svrha (subjektivnog) krivičnog postupka je utvrđenje krivnje ili nedužnosti za pretpostavljenu povredu javnog poretka, propisanu kao krivično djelo, čime se ostvaruje državna djelatnost javnog kažnjavanja i kroz autoritet sudski izrečene kazne u pravomoćnoj presudi otklanja neizvjesnost u odnosima između pripadnika društvene zajednice (Krapac, 2014).

² Koji je usmjeren na imovinu, tzv. objektivni ili in rem postupak (Ivičević, 2004).

panje sa oduzetom imovinom, poput čuvanja i skladištenja.³ Narav propisa kojim se uređuje upravljanje oduzetom imovinom varira, od krivičnih materijalnih i procesnih propisa, propisa o izvršenju krivičnih sankcija, posebnih zakona krivične i druge naravi, do podzakonskih akata (Vettori, Kolarov, & Rusev, 2014), čija heterogenost otežava stvaranje cjelovite slike o sistemu upravljanja. Imajući u vidu mnogo vrsta i oblika imovine koje podrazumijevaju specifične načine postupanja, često nije laka zadaća očuvati integritet i vrijednost oduzete imovine. Komplexnost u postupanju ilustrira i činjenica da predmetom oduzimanja mogu biti i pravna lica, čiji uposlenici često nisu angažirani poštujući radno zakonodavstvo, niti se primjenjuju propisi o zaštiti na radu i drugi relevantni propisi (United Nations Office on Drugs and Crime. Open-ended Intergovernmental Working Group on Asset Recovery, 2014). **Bez, dakle, pažljivo kreiranog pravnog okvira i adekvatnih resursa, i najuspješniji sistemi za oduzimanje imovine ostvarene krivičnim djelima mogu se smatrati neučinkovitim zbog nemogućnosti upravljanja imovinom** (Brun, Gray, Scott, & Stephenson, 2011).

Predmetna analiza se bavi pregledom politikâ u oblasti upravljanja sa privremeno i trajno oduzetom imovinom stečenom krivičnim djelima, koje su najprije sadržane u izvorima međunarodnog prava, tj. nekolicine obavezujućih (konvencije UN-a, Vijeća Evrope, te posebni izvori koji obavezuju države članice Evropske unije) i preporučujućih (preporuke FATF) dokumenata. Isto tako, analiza sadrži i pregled materije upravljanja sa oduzetom imovinom kako je uređena u nacionalnim zakonodavstvima i praksi pojedinih država koje uspješno primjenjuju ove instrumente u borbi protiv kriminaliteta. Posredno će se rad baviti i pregledom institucionalnih aranžmana kada je u pitanju organizacija poslova upravljanja sa oduzetom imovinom, bilo da se radi o specijaliziranim (centraliziranim ili decentraliziranim) državnim tijelima (agencije, uredi i dr.), organizacionim jedinicama u okviru postojećih institucija (direkcije, sektori, odjeli i dr.), ili, pak, izvan-državnim subjektima (treće osobe) na koje je preneseno pravo upravljanja (različite fizičke ili pravne osobe) oduzetom imovinom (Brun et. al., 2011). Za potrebe analize odabrane su države koje imaju golemo iskustvo u oblasti oduzimanja i upravljanja oduzetom imovinom (Republika Italija),⁴ veliki utjecaj u smislu pravne tradicije i rješenja (Ujedinjena Kraljevina i Savezna Republika Njemačka) (Bayer, 1995; Krapac, 1995), te činjenice da se radi o susjednoj državi sa sličnim pravnim pristupom u odnosnoj materiji, no koja je stekla izvjesno iskustvo upravo u domeni upravljanja imovinom stečenom krivičnim djelima (Republika Srbija). Analiza može biti od značaja donositeljima odluka u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj, u kojima je u trenutku pisanja rada u toku proces izmjene relevantnoga zakonodavnoga okvira, a pogotovo prilikom donošenja podzakonskih akata kojim bi se detaljnije uredila odnosna materija, a sve kako bi pravni okvir u ovoj oblasti u što je moguće većoj mjeri bio usklađen sa međunarodnim standardima i dobrim praksama.

³ Slabe kvalifikacije i nejasna odgovornost upravitelja su također neki od razloga, što rezultira značajnim padom vrijednosti oduzete imovine. Posao upravitelja, pogotovo ukoliko je oduzeta imovina pravni subjekt, dionice i sl., je neprivačlan i kompetentno, iskusno osoblje izbjegava involvirati se u isti (Vettori, 2006).

⁴ Republika Italija ima na snazi odredbe koje se tiču upravljanja oduzetom imovinom više od pedeset godina (Vettori, 2006).

OBLICI UPRAVLJANJA PRIVREMENO I TRAJNO ODUZETOM IMOVINOM STEČENOM KRIVIČNIM DJELIMA U TEORIJI I MEĐUNARODNOM PRAVU

a) Opći pregled oblika upravljanja privremeno i trajno oduzetom imovinom stečenom krivičnim djelima

Teorija i svjetska praksa prepoznaju nekoliko načina putem kojih se ostvaruju PRIVREMENE MJERE OSIGURANJA koristi za koju se sumnja da je stečena krivičnim djelima. Prvi se odnosi **zamrzavanje i zapljenu imovine**. Zamrzavanje ili blokada odnosi se na zabranu prijenosa, pretvaranja, raspolaganja ili premještanja imovine. Zapljenom se smatra privremeno preuzimanje čuvanja ili nadzora nad imovinom na temelju naloga koji izda sud ili drugo nadležno tijelo. Ona se smatra tipičnom mjerom koja je primjenjuje, a zamrzavanje jedino ako je zapljena nemoguća ili nije praktična, mada se i to u zadnje vrijeme mijenja u korist zamrzavanja (UNODC, 2017).⁵ Različita zakonodavstva predviđaju različita rješenja. Neke države odustaju od zapljene ako je vrijednost oduzete imovine niska.⁶ U nekim državama se specifični oblici imovine nakon zapljene dodjeljuju na upravljanje državnim organima koji su učestvovali u otkrivanju, poput carine (Allridge, 2002).⁷ U Republici Hrvatskoj, npr., se opasnost za primjenu zamrzavanja i zapljene pretpostavlja, pa je na protivniku spomenutih mjera osiguranja da dokaže da opasnost od nemogućnosti ostvarenja ili barem otežanog ostvarenja oduzimanja imovinske koristi u budućnosti (Ivičević Karas, 2011).

Budući da se konačna odluka o oduzimanju donosi na kraju postupka, u nekim zakonodavstvima nije moguća prodaja ili slično postupanje sa privremeno oduzetom imovinom prije pravomoćne sudske odluke, dok u nekima jeste. Ako jeste, **prodaja**⁸ je moguća naročito kod imovine podložne propadanju (kao npr. prehrambeni proizvodi, prekursori za lijekove), brzo gube na vrijednosti (npr. brodovi ili letjelice, životinje), njihovo skladištenje prelazi vrijednost same imovine, teško ih je održavati (motorna vozila, hemijske materije, predmeti koji zahtijevaju posebne uvjete čuvanja, i sl.). Ovlasti za prodaju daju se ili upravitelju imovinom ili sud donosi takve odluke na prijedlog privremenih upravitelja (Brun et al., 2011). Postupak prodaje najčešće uključuje aukciju koja uz najmanje troškove osigurava maksimalnu vrijednost, jednostavnost ustupanja imovine kupcu i transparentnost. Sredstva ostvarena prodajom se pohranjuju na račun suda, agencije za upravljanje oduzetom imovinom, fonda kojim za račun okrivljenika upravlja sudski namještenik, i sl.

Korištenje imovine do donošenja pravomoćne sudske odluke je neuobičajena mjera i rijetko se koristi, uglavnom zbog rizika od propadanja ili smanjenja vrijednosti koje može nastati zbog

⁵ U pregledu evropskih praksi, Forsaith, Irving, Nanopoulos i Fazekas (2012) navode da se zapljena preuzima uvijek kada postoji značajan rizik da će osoba koje se tiče oduzimanje ignorirati zabrane koje podrazumijeva zamrzavanje.

⁶ Npr. u Rumunjskoj agencija za upravljanje oduzetom imovinom plijeni samo pokretnine vrijedne više od 15.000 eura. Ako je vrijednost nekretnine manja od vrijednosti hipoteke i troškova prodaje, zapljena je u Švedskoj zakonski zabranjena (UNODC, 2017).

⁷ Tako npr. u Ujedinjenoj Kraljevini ovlaštenje za zapljenu i upravljanje sa pojedinim kategorijama imovine koja je bila predmet krijumčarenja pripada carinskim organima na osnovu Zakona o upravljanju carinama i akcizama iz 1979. godine.

⁸ Neki je nazivaju i „rana“ ili „anticipirana“ prodaja.

korištenja. Takve mjere se koriste u nekim latinoameričkim zemljama, no i tamo sa poteškoćama u praksi (UNODC, 2017). Glavna primjedba odnosi se na mogućnost zloupotrebe oduzete imovine od strane istražnih i drugih organa, smanjene motivacije za ispitivanje svih okolnosti delikata iz kojih potječe oduzeta imovina kako bi se ista mogla što duže koristiti, kao i troškova koji mogu nastati po državni proračun zbog umanjenja vrijednosti uslijed korištenja (Brun et al., 2011).

Većina zemalja predviđa mogućnost **uništavanja** imovine opasne po život i zdravlje pojedinaca ili zajednice. To naročito uključuje imovinu čije je držanje zabranjeno, poput krivotvorene ili krijumčarene robe. Također uključuje imovinu koja može biti upotrijebljena za vršenje daljnjih kriminalnih aktivnosti, poput laboratorijske aparature kojom se proizvode zabranjene opojne supstance, ili imovine nepodobne za prodaju (npr. zastarjela elektronička oprema). Tako se u Belgiji sve što ne može biti prodano ili reciklirano iz praktičnih ili pravnih razloga uništava (UNODC, 2017).

Ako se vlasništvo nad imovinom ne može pouzdano utvrditi do okončanja sudskoga postupka, to može uzrokovati probleme u troškovima održavanja i prevazići vrijednost imovine. Isto tako je moguće da se u postupku utvrdi da nema osnova trajnom oduzimanju, u kom slučaju je nejasno što učiniti sa imovinom. Problem su prepoznale neke države time što su odredile mogućnost zasnivanja vlasništva nad **napuštenom imovinom** od strane njihovih organa, najčešće nakon javnog poziva za utvrđivanje vlasništva. Obično se nakon toga imovina prodaje ili koristi u socijalne svrhe.

Kada se donese konačna sudska odluka o oduzimanju, također postoji nekoliko modaliteta postupanja sa TRAJNO ODUZETOM IMOVINOM. **Prodaja** je najčešći način postupanja sa oduzetom imovinom ostvarenom krivičnim djelima (Vettori et al., 2014). Na taj se način mogu osigurati sredstva za naknadu štete žrtvama kriminaliteta i konsolidiranje proračuna. Iako je prodaja tipičan način upravljanja sa trajno oduzetom imovinom, postoje brojni problemi. Cijene na javnim prodajama su dosta niske, počinitelji krivičnih djela ili s njima povezane osobe angažiraju se u kupovini predmeta koji su im oduzeti, a procedure traju dugo i složene su (Vettori, 2006).

Osoba kojoj se nalaže uplata sredstava u protuvrijednosti koristi ostvarene počinjenjem krivičnog djela obično sredstva uplaćuje u proračun ili na posebno otvoren račun ili fond, koja se onda **mogou preusmjeriti i donirati u svrhe suzbijanja kriminaliteta ili druge svrhe** (Forsait et al., 2012). Uplata u proračun izaziva dosta kritika, jer se na taj način gubi uvid u vezu sa krivičnim djelima povodom kojih se vrši oduzimanje. Posebno otvoren račun ili fond se određuje zakonski, uključujući i osobe i organe koje donose odluke o sredstvima nakon što se uplate. U Sjedinjenim Državama se, primjera radi, sredstvima iz takvog fonda finansiraju aktivnosti vezane za proces oduzimanja u drugim predmetima, kao i istražne aktivnosti (plaćanje informativna, zajednički istražni timovi).

U nekim zemljama postoji mogućnost **iznajmljivanja imovine** koja je proistekla iz počinjenja krivičnog djela. Obično se iznajmljuju vrijedne nekretnine i slični oblici imovine (UNODC, 2017).

Poklon, donacija ili drugi sličan način davanja imovine drugim institucijama ili u humanitarne, socijalne ili druge svrhe također je jedan od načina postupanja sa trajno oduzetom imovinom. Na taj se način nastoji vratiti povjerenje građana u sistem vlasti i na posredan način uspostavlja imovinskopravno stanje prije počinjenja djela. Ovo je druga najčešća opcija postupanja sa trajno oduzetom imovinom u Evropskoj uniji (Vettori et al., 2014). Njezina prednost nad

drugim modalitetima, poput uplate u proračun i preusmjeravanja u fondove za suprotstavljanje kriminalitetu, je veća vidljivost upotrebe i mogućnost za građane da prepoznaju drugačiju svrhu koju oduzeta imovina na takav način poprima. Vettori (2006), međutim, u njezinom pregledu 15 evropskih jurisdikcija izvještava da i kada se neki od izloženih modaliteta primjenjuje, procedura je složena i traje dugo, a imovina često nije u najboljem stanju.

Slično prethodnom modalitetu je i **ustupanje na čuvanje i korištenje**. Za razliku od prethodnoga modaliteta, ustupanje na čuvanje i korištenje ne uključuje prijenos vlasništva na entitet kojemu se imovina ustupa. To može uključivati kuće koje se daju na korištenje osobama u nevolji (beskućnicima, građanima u slučaju elementarnih nepogoda, i sl.), davanje pokretnina na korištenje i obuku mladima, programe prevencije kriminaliteta, i sl. U Belgiji postoji mogućnost davanja na korištenje konfisciranih motornih vozila policijskim snagama (Vettori, 2006).

Uništenje se preduzima u slučajevima imovine koja se ne može prodati, ustupiti na korištenje i čuvanje, pokloniti ili iznajmiti. Obično se radi o imovini čije je držanje zabranjeno ili podliježe brzom propadanju, poput robe sa kratkim rokom trajanja, lijekova, droge, krivotvorene robe i sl. (Vettori et al., 2014).

b) Pregled oblika upravljanja privremeno i trajno oduzetom imovinom stečenom krivičnim djelima u međunarodnom pravu, preporukama i dobrim praksama

Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta (2000) predstavlja značajan trenutak u naporima međunarodne zajednice u suprotstavljanju organiziranom kriminalitetu. Konvencijske odredbe koje se imaju cijeniti naročito važnim su one kojima se predviđa oduzimanje imovinske koristi putem identificiranja, privremenog oduzimanja i trajne deprivacije imovine ostvarene krivičnim djelima (Paoli, 2002). U čl. 14. navodi se mogućnost da države potpisnice ustanove okvir kojim se omogućuje raspolaganje oduzetom imovinom u skladu sa svojim domaćim pravom i upravnim postupcima. Drugim riječima, prepušta se državama potpisnicama da spomenutu materiju uredi samostalno i ne nameću se obaveze (UNODC, 2004). Također se navodi mogućnost uplate vrijednosti koristi ili sredstava koje su rezultat prodaje koristi na poseban račun u svrhu tehničke pomoći zemljama u razvoju i zemljama u tranziciji kako bi im se pomoglo da odgovore na potrebu primjene Konvencije, kao i podjele takve koristi između država na redovitoj ili povremenoj osnovi. O konvencionalnim modalitetima upravljanja, opisanim u prethodnom dijelu analize, Konvencija ne govori.

Slabosti sistema krivičnopravnih sankcija na području prevencije korupcijske delinkvencije potakle su na razmišljanje o afirmaciji oduzimanja imovinske koristi u **Konvenciji Ujedinjenih naroda protiv korupcije** (Derenčinović, 2005). Ista posvećuje nešto više pažnje oblicima upravljanja sa oduzetom imovinom nego je to slučaj sa Konvencijom protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta. Kao i kod potonje, najprije se u čl. 31. st. 2. ustanovljava obaveza preduzimanja mjera potrebnih radi identifikacije, ulaženja u trag, zamrzavanja ili zapljene imovine u svrhu moguće konfiskacije, a onda se u st. 3. navodi da je svaka država stranka „dužna donijeti, u skladu sa svojim domaćim pravom, zakonodavne i druge mjere potrebne kako bi se uredilo upravljanje od strane nadležnih vlasti zamrznutom, zaplijenjenom ili konfisciranom imovinom“. Takva obaveza uređenja upravljanja novina je u odnosu na Konvenciju protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta. U Tehničkim smjernicama uz Konvenciju (UNODC, 2009) navodi se da bi nadležni organi trebali imati ovlasti za preduzimanje privremenih mjera već od samoga

početka istražnih radnji. Ako je potrebno sudsko odobrenje za ove mjere, procedura njegova dobivanja trebala bi biti jednostavna i brza, odnosno utemeljena na načelu hitnosti koje je inače glavna odlika postupka za oduzimanje imovinske koristi. Države bi trebale razmotriti mogućnost privremenoga oduzimanja ne samo imovine koja je povezana sa krivičnim djelom, nego i one koja se ne može dovesti u ovu vezu, a sve s ciljem budućeg osiguranja oduzimanja. Upravljanje korišću ne smije prouzročiti pretjerano krupne troškove za državu.

Kako bi promovirali primjenu Konvencije protiv korupcije, Ured za droge i kriminalitet Ujedinjenih naroda i Svjetska banka su 2007. pokrenule *Inicijativu za oduzimanje nezakonito stečene imovine (StAR)*. Pregled dobrih pristupa u oduzimanju koji *Inicijativa* pruža odnosi se i na upravljanje oduzetom imovinom. Tako se povodom preuzimanja oduzete imovine mora napraviti zapisnik koji naročito uključuje opis imovine i njezina stanja, što može biti nadopunjeno video zapisima i fotografijama. Stvari koje su podložne utjecaju vremenskih prilika, kao što su vozila, imalo bi smisla prodati dok još vrijede, ili ih ostaviti na korištenje osobi od koje se oduzima uz obavezu potpisivanja mjenice ili drugog instrumenta kao garanta ispunjenja finansijske obaveze povezane sa oduzetom imovinom. Kod privrednih društava, upravitelj imenovan od strane agencije za upravljanje oduzetom imovinom čini se najboljom opcijom. On može u potpunosti preuzeti upravljanje društvom ili samo nadzirati rad dotadašnjega menadžera. Preduzeća sa malom vrijednosti je najbolje prodati ili zatvoriti. Stvari koje brzo propadaju ili brzo gube na vrijednosti najbolje je prodati (Brun et al., 2011).

U Konvenciji Vijeća Evrope o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog krivičnim djelom (1990) ne posvećuje se posebna pažnja upravljanju oduzetom imovinom. Jedino se u čl. 3. ustanovljava obaveza država potpisnica u pogledu sprječavanja svih oblika trgovanja, prenošenja ili raspolaganja imovinom proisteklom iz izvršenja krivičnoga djela. Takva se formulacija ima shvatiti kao obaveza ustanovljavanja mogućnosti zamrzavanja i zapljene imovine. Niti u odgovarajućem Objasnidbenom izvještaju (Council of Europe, 1990) ne navodi se preciznije što bi čl. 3. konkretno trebao obuhvaćati i značiti. Slične odredbe postoje i u **Konvenciji Vijeća Evrope o pranju, traganju, oduzimanju i privremenom oduzimanju prihoda stečenoga krivičnim djelom i o finansiranju terorizma** (2005), te se u čl. 6. navodi da „svaka stranka usvaja one zakonodavne i druge mjere koje su potrebne da bi se osiguralo valjano upravljanje zamrznutom ili zaplijenjenom imovinom“. U odgovarajućem Objasnidbenom izvještaju uz ovu Konvenciju također ne stoji više od mogućnosti svake države da sama procijeni na koji će način najbolje implementirati ovu odredbu, pri čemu se egzemplarno navodi da bi se to moglo postići uspostavom posebnoga tijela za upravljanje imovinom stečenom krivičnim djelima (Council of Europe, 2005).

Direktiva Evropskoga Parlamenta i Vijeća o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene krivičnim djelima u Evropskoj uniji (2014) predviđa u čl. 10. nekoliko stvari koje se tiču upravljanja oduzetom imovinom. Ponajprije, potrebno je da se uspostave posebna središnja tijela ili slični mehanizmi za upravljanje oduzetom imovinom, što uključuje i prodaju ili prijenos imovine u slučaju potrebe. Kako bi se spriječilo rasipanje imovine prije mogućnosti izdavanja naloga za zamrzavanje, nadležna tijela u državama članicama trebala bi se ovlastiti da odmah preuzmu aktivnosti kako bi se osigurala takva imovina. Zamrznutom imovinom s ciljem mogućeg naknadnoga oduzimanja trebalo bi upravljati na odgovarajući način kako ista ne bi izgubila svoju ekonomsku vrijednost. Države članice trebale bi preduzeti potrebne mjere, uključujući mogućnost prodaje ili prijenosa imovine, kako bi se smanjili takvi gubici. Direktivom

se naročito zagovara preduzimanje mjera koje bi omogućile da se oduzeta imovina upotrebljava za javni interes ili u socijalne svrhe.

Ministri unutrašnjih poslova i pravde **osam najrazvijenijih i gospodarski najsnažnijih zemalja svijeta (G8) i Evropske komisije** sastali su se u maju 2003. godine da rasprave najbolje prakse u identifikaciji, privremenom i trajnom oduzimanju koristi stečene krivičnim djelima. Prema preporukama proisteklim iz sastanka, planiranje je ključ oduzimanja, pogotovo privremenoga. Oduzimanje treba biti učinkovito i efikasno u smislu sredstava potrebnih za očuvanje vrijednosti do prodaje ili drugog načina trajnoga rješavanja statusa oduzete imovine. Jedna osoba ne bi trebala imati sve ovlasti u pogledu modaliteta oduzimanja, a rad tijela koje obavlja poslove upravljanja treba biti transparentan i podložan kontroli. Državama se preporučuje da ustanove mogućnost prodaje lako kvarljivih stvari ili onih koje je teško održavati. U pojedinim slučajevima, kao što su privredna društva, treba ustanoviti mogućnost angažmana posebnoga privremenoga upravitelja oduzetom imovinom. Sredstva ostvarena prodajom ili oduzimanjem se trebaju uplaćivati na posebne račune/fondove (G8 Lyon/Roma Group. Criminal Legal Affairs Subgroup, 2005).

Najbolje prakse u oblasti oduzimanja imovinske koristi (Preporuke 4. i 38.) i okvir za oduzimanje imovinske koristi Organizacije za kontrolu i sprječavanje pranja novca (FATF) iz 2012. godine daju pregled i preporuke dobrih praksi. Jedna od njih sugerira državama i teritorijama na koje se odnosi rad FATF-a da uspostave poseban fond u koji bi se uplaćivala sredstva od oduzimanja, a od čijih sredstava bi se mogli finansirati rad organa u unutrašnjim poslovima, zdravstvu, obrazovanju i sl., ili, ako to nije moguće, barem transparentnoga trošenja oduzetih sredstava na projekte od javnoga interesa. Tijelo nadležno za upravljanje oduzetom imovinom trebalo bi imati dovoljno kapaciteta da upravlja svim vrstama imovine, a upravljanje bi trebalo preduzimati planski (pri čemu se vjerovatno misli na planiranje u odnosu na očekivane rezultate krivične istrage u kojoj se namjerava oduzeti konkretna imovina sa kojom će se naknadno upravljati). Trebalo bi da postoji zakonska mogućnost za određenje preliminarne ili privremene prodaje, uključujući i slučajeve kada imovina propada ili gubi na vrijednosti. Za imovinu koju nije moguće prodati treba predvidjeti mogućnost uništenja, a ista naročito uključuje: stvar koja se može koristiti da se počinji novo krivično djelo, čije držanje predstavlja krivično djelo, koja je krivotvorena ili je prijetnja po javno zdravlje.

ANALIZA POREDBENOG PRAVNOG OKVIRA U OBLASTI UPRAVLJANJA PRIVREMENO I TRAJNO ODUZETOM IMOVINOM STEČENOM KRIVIČNIM DJELIMA

Kako je naznačeno u uvodu, u ovom će se dijelu izložiti glavne odrednice pravnih rješenja u vezi sa upravljanjem oduzetom imovinom u zakonodavstvu selektiranih zakonodavstava: Italije, Njemačke, Ujedinjene Kraljevine i Srbije.

Republika Italija je razvila i usvojila sveobuhvatni normativni okvir i sistem koji detaljno propisuje proces oduzimanja imovine, posebno sa ciljem da se sudskim oduzimanjem imovine stečenom krivičnim djelom direktno umanjí moć kriminalnih organizacija u toj evropskoj zemlji (Lajić, 2012; Paoli, 1997; Vettori, 2006). Normativni okvir koji reguliše upravljanje imovinom stečenom krivičnim djelima se kontinuirano unaprjeđuje i dopunjava.⁹ Prve značajnije odred-

⁹ Spomenuti je pravni okvir vrlo često vezan za izmjene zakonodavstva u cilju suprotstavljanja organiziranom kriminalitetu, koje su, pak, u manje od deset godina mijenjane čak 114 puta (Bulatović, 2011).

be za upravljanje oduzetom imovine su Zakon br. 575 od 31. maja 1965. g., koje uređuju pitanja upravljanja i čuvanja imovine privremeno oduzete tokom tzv. personalnih preventivnih postupaka (tal. *misure di prevenzione personale*), koje su izmijenjene Zakonom br. 646 od 13. septembra 1982. godine („Odredbe o preventivnim mjerama“). U posljednje vrijeme naročito su bitne odredbe Zakona broj 50 od 31. marta 2010. godine („Osnivanje Državne agencije za upravljanje i namjenu imovine privremeno i trajno oduzete od organiziranog kriminala“), Zakonskoga dekreta broj 159. od 6. septembra 2011. godine („Kodeks antimafijaških zakona i privremenih mjera“) i Zakona broj 161. od 17. oktobra 2017. godine („Izmjene Kodeksa antimafijaških zakona i privremenih mjera, Krivičnog zakona i odredaba o primjeni, koordinaciji i prijelaznih odredaba Zakona o krivičnom postupku i drugih odredaba“). Osnovna svrha upravljanja oduzetom imovinom u Republici Italiji jeste da se očuva ili uveća vrijednost oduzete imovine, dok je osnovna namjena trajno oduzete imovine da se ista koristi za potrebe javnog interesa, humanitarne svrhe, kompenzaciju žrtava zločina i povrat imovine u zajednicu. Pored toga je moguće istu koristiti i za potrebe drugih institucija vlasti.

Ukoliko sud odredi da se imovina od osumnjičenog/ optuženog lica ima privremeno oduzeti, rješenjem se delegira sudija i sudski upravitelj koji će biti zaduženi za upravljanje privremeno oduzetom imovinom do donošenja prvostepene presude (Basel Institute on Governance, 2012). Delegirani sudija, koji je zadužen za koordinaciju aktivnosti suda, sudskog upravitelja i posebnog tijela za upravljanje imovinom,¹⁰ dužan je u roku od 30 dana napisati sveobuhvatan izvještaj od privremeno oduzetoj imovini (popis oduzete imovine, stvarne i tržišne cijene oduzete imovine na osnovu procjene koju je izvršio sudski upravitelj, i sl.). Sudski upravitelj je osoba koju imenuje sud da upravlja privremenom imovinom sa zadatkom da preuzme i procijeni imovinu, upravlja i da očuva njenu vrijednost, pa i da, ukoliko je moguće, poveća vrijednost imovine. On djeluje u javnom, a ne interesu osobe od koje se imovina oduzima i ravna se nalogom suda. Sudski upravitelj je izabran odlukom suda sa liste nacionalne komore stalnih sudskih upravitelja ustanovljene 2010. godine i ne smije se nalaziti u sukobu interesa u vezi sa poslovima upravljanja oduzetom (United Nations Office on Drugs and Crime. Open-ended Intergovernmental Working Group on Asset Recovery, 2014).

Agencija za upravljanje oduzetom imovinom faktički upravlja imovinom nakon prvostepene presude. Imovina se trenutno uglavnom sastoji od nekretnina (preko deset hiljada) i gotovo dvije hiljade pravnih lica (United Nations Office on Drugs and Crime. Open-ended Intergovernmental Working Group on Asset Recovery, 2014). Agencija za upravljanje oduzetom imovinom u postupcima provođenja svoje nadležnosti vezanu za upravljanje i namjenu privremeno i trajno oduzete imovine kao i imovine koja nije definitivno oduzeta, može koristiti usluge, bez novih ili uvećanih opterećenja javnih finansija, teritorijalno nadležnih prefektura. U tim slučajevima tzv. prefekti predstavljaju odjeljenja za podršku u kojem mogu učestvovati i pružati pomoć i predstavnici drugih uprava, ustanova ili udruženja. U nadležnosti Agencije za upravljanje oduzetom imovinom je i provjera da li je korištenje imovine od strane privatnika i javnih ustanova

¹⁰ Državna agencija za upravljanje i upotrebu imovine privremeno i trajno oduzete organiziranim kriminalom (skraćeno: Agencija za upravljanje oduzetom imovinom) osnovana je 2010. godine sa osnovnim mandatom da prikuplja podatke o privremeno i trajno oduzetoj imovini, pomaže pravosudnim organima u upravljanju i čuvanju privremeno oduzete imovine, kao i da upravlja i određuje namjenu trajno oduzete imovine (United Nations Office on Drugs and Crime. Open-ended Intergovernmental Working Group on Asset Recovery, 2014).

u skladu sa odlukama o dodjeli i namjeni, kao poništavanje akta dodjele i namjene imovine u slučaju nekorištenja ili lošeg korištenja imovine u odnosu na naznačene ciljeve, te i u drugim slučajevima predviđenim zakonom (Vettori et al., 2014). Agencija do donošenja prvostepene sudske odluke po potrebi pomaže sudskom upravitelju u upravljanju privremenom oduzetom imovinom. Sudionik u upravljanju oduzetom imovinom je i Nacionalna agencija za upravljanje javnom imovinom Italije ukoliko se nepokretna imovina daje na poklon ili korištenje javnim institucijama.

Prodaja privremeno oduzete imovine je samo alternativna opcija u Italiji kada se ona ne može koristiti na drugi način (Forsyth et al., 2012). Prodaja privremeno oduzete imovine je moguća ukoliko se radi o imovini kojoj prijeti propadanje, kao i imovine čiji su troškovi upravljanja visoki u odnosu na stvarnu vrijednost imovine. Prodaja privremeno oduzete imovine se donosi odlukom delegiranog sudije prema postupku usmenog nadmetanja i vrijednosti koju odredi Agencija, te se prilikom prodaje vodi računa da se imovina ne proda licima koja su povezana sa osumnjičenim i optuženim u postupcima. Sredstva ostvarena prodajom se uplaćuju u Jedinštveni fond za pravdu. Trajno oduzeta pokretna imovina se po pravilu prodaje i njihova sredstva se također uplaćuju u jedinstven fond. Prodaja trajno oduzetih nekretnina se prodaje samo u slučaju da se ne može iskoristiti u socijalne svrhe ili za potrebe drugih institucija.

Poklon, odnosno prijenos bez naknade oduzete imovine predstavlja primarni cilj i način upravljanja oduzetom imovinom u Italiji. Osnovni razlog ovakvog pristupa jeste generalna prevencija vršenja krivičnih djela i investiranje imovine u zajednicu i žrtve krivičnih djela. Oduzeta imovina se poklanja, odnosno prenosi, za institucionalne potrebe pravosudnim institucijama, agencijama za provođenje zakona i civilnoj zaštiti ili drugim javnim institucijama od značaja poput poreskih organa, univerziteta i kulturnih ustanova (Vettori, 2006). Poklon, odnosno prijenos, oduzete nepokretne imovine se po pravilu ustupa lokalnim zajednicama ili regijama gdje se imovina nalazi i/ili onim lokalnim zajednicama gdje su vršena krivična djela iz kojih je proistekla oduzeta imovina. Lokalne zajednice dodijeljenu imovinu koriste za vlastite potrebe ili iste ustupaju za socijalne potrebe, nevladinim organizacijama i drugim organizacijama humanitarnog, kulturnog i sličnog karaktera. 80 % imovine koja se poklanja lokalnim zajednicama koristi se u društvene svrhe (United Nations Office on Drugs and Crime. Open-ended Intergovernmental Working Group on Asset Recovery, 2014). Simbolička je vrijednost takvih postupaka velika: tamo gdje je organizirani kriminal oduzima imovinu zajednici, ista postupkom poklona stoji na usluzi i korištenje toj zajednici. Time se promovira kultura legaliteta i senzibilizira javnost na opasnosti koje predstavlja organizirani kriminal (La Spina, 2008). Čini se da su ovi kriminalno-politički motivi, koji nemaju primarno materijalni interes države da pribavi prihode od prodaje oduzete imovine, puno značajniji u Italiji jer se poklonom lokalne zajednice ohrabruju da budu dio „anti-mafijaških“ nastojanja i da poklone vjeru institucijama javne vlasti koje se bore protiv mafije.

Agencija za upravljanje oduzetom imovinom ima mandat, ukoliko je njeno održavanje ekonomski neisplativo, i da oduzetu pokretnu imovinu uništi. Također, Agencija ima mandat da izvrši likvidiranje pravnih lica ukoliko se procijeni da je to u interesu javnosti. Pravna lica se također mogu dati u najam kada se očekuje da će oduzeta kompanija nastaviti pozitivno poslovati. Kompanije se mogu dati u besplatni najam radničkim zadrugama ili za naknadu drugim javnim ili privatnim pravnim licima. Jedan od osnovnih oblika korištenja oduzete imovine jeste i kompenzacija žrtava krivičnih djela organiziranog kriminala, na način da se sredstva dobivena prodajom nekretnina dodjeljuju žrtvama spomenutih krivičnih djela.

Zakon o krivičnom postupku **Savezne Republike Njemačke** dopušta zahvat u imovinu za koju se sumnja da je stečena krivičnim djelima već u ranim fazama postupka. Ne mora se raditi o imovini koja je direktno proistekla iz krivičnog djela, nego i protuvrijednosti, čime se namjerava spriječiti da eventualni kasniji nalog za trajno oduzimanje ne bude neizvršiv (Podolsky & Brenner, 2012). Stvari se oduzimaju temeljem odredaba o zapljeni (čl. 111b. Zakona) ili o tzv. pritvoru stvari (čl. 111e Zakona). Pokretnine se oduzimaju tako što se fizički oduzmu i stave pod nadzor relevantnih organa (uglavnom policija ili tužilaštvo), odnosno pečaćenjem ili drugim sličnim načinom. Potraživanja se oduzimaju njihovom zapljenom, a nekretnine uknjižbom zapljene u zemljišnim knjigama. Vlasnički neuknjižena plovila, motorna vozila i sl. se fizički oduzimaju, a za vlasnički evidentirane se vrši uknjižba zapljene u odgovarajuće registre (Meyer-Goßner, 2007). Stvari koje se pritvaraju (njem. *dinglicher arrest*) su legalno stečena stvari i prava koja predstavljaju protuvrijednost za korist koja je stečena krivičnim djelima, a ista je nedostupna organima (Ivičević Karas, 2011; Schmidt, 2006). Izvršenje je uglavnom slično zapljeni. Upravljanje oduzetim stvarima se povjerava tužiteljstvu, koje za potrebe upravljanja može angažirati istražitelje, sudske izvršitelje ili treće osobe (čl. 111m Zakona).

U Njemačkoj je temeljem čl. 111p Zakona moguća hitna prodaja, pogotovo u slučajevima opasnosti od propadanja ili značajnog gubitka vrijednosti oduzetih stvari, kao i kada su čuvanje, održavanje i zaštita povezani sa značajnim troškovima ili poteškoćama (Schmidt, 2006). Propadanje ili značajan gubitak vrijednosti postoji i kada su nepovoljne tržišne prilike ili se iste mogu razviti, a značajnim troškovima i poteškoćama smatraju se ne oni vezani za postojeće resurse, nego oni koji bi nastali angažmanom stručnjaka iz odnosne oblasti (Meyer-Goßner, 2007). Hitnu prodaju vrši registrar suda, ali mora imati odobrenje tužitelja ili suda. Hitna prodaja je moguća i kada se sa istom saglasi vlasnik stvari. Novac se pohranjuje na poseban račun, kako bi se mogao lako identificirati i u slučaju neuspjeha tužitelja vratiti optuženiku.

Uredba o postupku izvršenja krivičnih sankcija Savezne Republike Njemačke propisuje da, nakon sudske presude kojom se nalaže trajno oduzimanje, imovina koja je predmetom oduzimanja postaje vlasništvo njemačke pokrajine čiji je sud sudio u prvoj instanci. Stvari koje osuđenik ne preda ili se od ranije ne nalaze u posjedu države, oduzimaju se u izvršnom postupku. Nezakonite, stvari manje vrijednosti, opasne i druge stvari se uništavaju (čl. 63. Uredbe). Stvari koje se mogu koristiti za potrebe pravosuđa, izvršenja krivičnih sankcija, policije, popisuju se i ostavlja se mogućnost glavnim tužiteljima da predlože njihovo korištenje,¹¹ a mogućnost davanja na korištenje postoji i u pogledu stvari koje su pogodne za istraživačke, edukacijske, i slične svrhe u krivičnim naukama. Intelektualno vlasništvo (patent, autorska prava i sl.) se također može dati na korištenje udruženjima za humanitarne svrhe. Ostale stvari se prodaju na javnoj aukciji ili, ako je to nepraktično ili izričito zakonom propisano (npr. u slučaju stvari koje su isključene iz slobodnoga prometa), privatnim ponuđačima. Posebne odredbe vrijede i u slučaju lovačkoga oružja, motornih vozila, lijekova, i sl. i obično podrazumijevaju odobrenje od najviših pokrajinskih sudskih instanci za prodaju po općim pravilima. Prodaju je moguće organizirati i putem interneta, a vrše je sudski izvršitelji prema sjedištu ustanove za izvršenje krivičnih sankcija ili, iznimno, i druge osobe koje odredi ova ustanova (Savini, 2011). Nalogom za prodaju moguće

¹¹ Spomenute stvari naročito uključuju radio, komunikacijske i informacijske uređaje čija upotreba ne podliježe posebnim ograničenjima, alat, poljoprivredne uređaje, materijale i odjevne predmete, kao i aparate za mjerenje koji se prema mišljenju zavoda za standardizaciju mogu ponovno koristiti.

je naznačiti ko ne može biti kupcem stvari (obično osobe koje su sudjelovale u izvršenju djela ili pravosudni djelatnici). Stvari kojima prijeti propadanje ili značajan pad vrijednosti, ili čije je održavanje povezano sa poteškoćama, prodaju se po ubrzanom postupku. Nema propisanih rokova za prodaju, ali se to dešava dosta često, u jednoj do osam sedmica. Sve što se ne proda, ponovno se nakon nekog vremena nudi na prodaju (Vettori et al., 2014).

Glavni zakonski propis kojim se u **Ujedinjenoj Kraljevini** uređuje upravljanje korišću koja je proistekla iz krivičnog djela je Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine. Zakon predstavlja racionalizaciju više zakonâ koji su davale ovlasti agencijama za provedbu zakona i organima krivičnog progona da vrše oduzimanje imovine stečene krivičnim djelima (House of Commons. Home Affairs Committee, 2016). Zamrzavanje je uređeno čl. 40-44., u kojima se navodi da u slučaju sumnje da je počinjeno krivično djelo iz kojega je proistekla korist, služba krunskih tužitelja može podnijeti zahtjev za zabranu raspolaganja imovinom. Ako se sumnja na tzv. kriminalni životni stil, onda se zabranjuje raspolaganje cjelokupnom imovinom, a ako se osoba sumnjiči za jednokratno krivično djelo, zabrana se odnosi na određenu imovinu (Dickson, 2009). Ako je izdan nalog za zamrzavanje, policijski i drugi službenici mogu zaplijeniti imovinu kako bi spriječili njezino odnošenje iz Engleske i Walesa. U čl. 49. se navodi da sud (na zahtjev tužitelja) može odrediti privremenog upravitelja imovine do okončanja postupka, kojega se može ovlastiti da fizički raspolaže i upravlja imovinom, da pokreće i sudjeluje u pravnim postupcima vezanim za imovinu, sklapa ugovore, angažira djelatnike, i sl. Upravljanje naročito može podrazumijevati prodaju imovine ili njezina dijela ili udjela u njoj, nastavak poslovnih aktivnosti vezanih za imovinu, ili donošenje odluke o kapitalnim izdacima vezanim za imovinu. Obično se upravitelj imovine postavlja ako je narav imovine takva da zahtijeva aktivni angažman, a osoba od koje se oduzima nije u mogućnosti upravljati istom (u pritvoru je, ne vjeruje joj se, i sl.) (Vettori et al., 2014). Takva je imovina tipično privredno društvo, prijevoznika firma, i sl. Kada ga se postavi, upravitelja se smatra službenikom suda i može, ako postoji potencijalni sukob sa tužiteljem, posebno predstavljati interese imovine kojom upravlja u budućim sudskim ročištima. Obično ostaje upravljati imovinom i nakon donošenja osuđujuće presude (Basel Institute on Governance, 2012). Plaća upravitelja finansira se iz sredstava vezanih za imovinu kojom upravlja, a ako to nije dostatno i tužitelj ne uspije u postupku, obaveza finansiranja prelazi na tužitelja. Ovlasti slične onima danim privremenim upraviteljima imaju i izvršitelji u slučaju da se donese sudska odluka kojom se nalaže trajno oduzimanje koristi, a ista je nedostupna.

Shema za dodjelu sredstava ministarstva unutrašnjih poslova, tzv. ARIS, koja postoji od 2004. godine, predviđa mogućnost dodjele dijela sredstava (ukupno do 50 %) agencijama koje su učestvovala u identifikaciji i privremenom oduzimanju koristi stečene krivičnim djelima, kao što su sudovi, tužiteljstva, policijski organi, i sl., a ostatak zadržava ministarstvo.¹² Iznos dodjeljivan putem ARIS-a samo u 2014/15 godini iznosio je 170 miliona funti sterlinga (House of Commons. Home Affairs Committee, 2016). Sredstva se moraju potrošiti u roku od jedne godine, što stvara probleme u praksi, pogotovo u kreiranju budžeta. Policija obično troši sredstva na daljnje razvijanje istražnih i drugih kapaciteta u domeni oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim djelima i pranja novca. Može ih također trošiti u humanitarne i druge svrhe.

¹² Zbog ove činjenice se ARIS shema često kritizira, pogotovo imajući u vidu da ministarstvo nema operativnih ovlasti. V. više na <https://publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmpubacc/124/12408.htm>.

Od 2009. godine se sredstva od trajno oduzete koristi stečene kriminalom upotrebljavaju putem fonda *Cashback for Communities*, koji stavlja novac na raspolaganje lokalnim zajednicama i njihovim organizacijama u Škotskoj.¹³ Mora se raditi o aplikacijama koje su od koristi za suprotstavljanje antisocijalnom i kriminalnom ponašanju.

Republika Srbija je usvojila zaseban Zakon o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog djela 2008. godine, nakon kojega je donesen novi Zakon o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog djela u 2013., odnosno izmjene i dopune u 2016. godini. Budući da se njime stvara osnova za oduzimanje ne samo imovine koja potječe iz konkretnog krivičnog djela povodom kojeg se vodi postupak, nego iz ukupne pretpostavljene kriminalne aktivnosti počinitelja koja se ne dokazuje, zakon se smatra moćnim pravnim instrumentom u suprotstavljanju organiziranom i drugim oblicima teškog kriminaliteta (Stojanović & Kolarić, 2010). Prvenstveni cilj zakona u Srbiji u kontekstu upravljanja oduzetom imovinom je očuvanje vrijednosti privremeno i trajno oduzete imovine, dok je namjena oduzete imovine uglavnom prijenos u vlasništvo države. Zakonom je određeno da organ u sastavu Ministarstva pravde Srbije, Direkcija za upravljanje oduzetom imovinom, bude nadležna za privremeno i trajno oduzetu imovinu proisteklu iz krivičnog djela, predmete krivičnog djela, imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom, imovinu danu na ime jamstva u krivičnom postupku i privremeno oduzete predmete u krivičnom postupku, kao i imovinu čije je raspolaganje ograničeno u skladu sa odlukama Ujedinjenih nacija i drugih međunarodnih organizacija. Direkcija posebno obavlja i poslove vrši procjenu vrijednosti oduzete imovine proistekle iz krivičnog djela, skladišti, čuva i prodaje privremeno oduzetu imovinu proisteklu iz krivičnog djela i upravlja tako dobivenim sredstvima u skladu sa zakonom, vodi evidencije o imovini kojom upravlja i o sudskim postupcima u kojima je odlučivano o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog djela, učestvuje u pružanju međunarodne pravne pomoći i upravlja imovinom proisteklom iz krivičnog djela oduzetom na osnovu odluke inostranog organa, učestvuje u obuci državnih službenika u vezi sa oduzimanjem imovine proistekle iz krivičnog djela, obavlja druge poslove u skladu sa zakonom (Glušević, 2015).

Direktor Direkcije može odlučiti da privremeno oduzeta imovina ostane kod vlasnika, uz obavezu da se o imovini stara sa pažnjom dobrog domaćina (Ilić, 2008). U opravdanim slučajevima direktor može povjeriti upravljanje privremeno oduzetom imovinom drugom fizičkom ili pravnom licu na osnovu ugovora (Glušević, 2015). Privremeno oduzete predmete od historijske, naučne, umjetničke vrijednosti Direkcija predaje na čuvanje ustanovama nadležnim za čuvanje ovih predmeta do donošenja odluke o zahtjevu za trajno oduzimanje. Privremeno oduzete devize, strani novac, predmete od plemenitog metala, dragog i poludragog kamenja, i bisera Direkcija predaje Narodnoj banci Srbije do odnošenja odluke o zahtjevu za trajno oduzimanje imovine. Direkcija može da daje privremeno oduzete nepokretnosti u zakup čija sredstva postaju vlasništvo Direkcije. Također, na zahtjev državnog organa, odnosno organa autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave, direktor Direkcije može privremeno oduzetu nepokretnu imovinu dati na korištenje bez naknade, radi obavljanja društveno korisnih poslova.

Prodaja trajno oduzete imovine vrši se usmenim javnim nadmetanjem, a lako kvarljiva roba i životinje mogu se prodati bez usmenog javnog nadmetanja. Pokretna imovina se prodaje po

¹³ Izvještaj Zastupničkog doma Parlamenta Ujedinjene Kraljevine iz 2016. godine navodi da je za nepunih deset godina primjene fonda *Cashback for Communities* podržano skoro dva miliona aktivnosti i utrošeno 75 miliona funti sterlinga (House of Commons. Home Affairs Committee, 2016).

višoj ili istoj cijeni od procijenjene koju je odredila Direkcija, a ako ne bude prodana u dva usmena javna nadmetanja prodaja će se izvršiti neposrednom pogodbom (Glušević, 2015). Imovina i sredstva dobivena prodajom imovine postaju svojina Republike Srbije kad odluka o trajnom oduzimanju imovine postane pravosnažna (Ilić, 2008). Pokretna imovina koja ne bude prodana u roku dužem od godinu dana može biti poklonjena u humanitarne svrhe ili uništena. Odluku o poklonu donosi Vlada na prijedlog direktora.

SINTETIČKI PREGLED RJEŠENJA U OBLASTI UPRAVLJANJA PRIVREMENO I TRAJNO ODUZETOM IMOVINOM STEČENOM KRIVIČNIM DJELIMA

Rješenja iz međunarodnog pravnog okvira i inicijativa, kao i rješenja iz analiziranih nacionalnih jurisdikcija, mogu poslužiti kao orijentir za nadogradnju domaćeg pravnog okvira. Budući da je međunarodni pravni okvir dosta uopćen i ne pruža osnov za preciznije iskazivanje sličnosti i razlika, u tablicama niže nalazi se sumirani pregled poredbenog pravnog okvira.

Tablica 1. Pregled modaliteta upravljanja privremeno oduzetom imovinom u odabranim zakonodavstvima

	Republika Italija	Republika Srbija	Savezna Republika Njemačka	Ujedinjena Kraljevina
Zamrzavanje	Da	Da	Da	Da
Zapljena (uključujući čuvanje, skladištenje, i sl.)	Da	Da	Da	Da
(„Anticipirana“) Prodaja	Da - imovina kojoj prijete propadanje, i imovina čiji troškovi upravljanja su visoki u odnosu na stvarnu vrijednost imovine	Da	Da - u slučajevima opasnosti od propadanja ili značajnog gubitka vrijednosti oduzetih stvari, kao i kada su čuvanje, održavanje i zaštita povezani sa značajnim troškovima ili poteškoćama	Da
Korištenje imovine	Da (koristi se termin "dodjela")	Da - radi obavljanja društveno korisnih poslova	Ne	Da (koristi se termin "nastavak poslovnih aktivnosti vezanih uz imovinu")
Uništenje	Da - iz razloga zaštite okoline i sigurnosti, odnosno kada je imovina neproduktivna, objektivno neupotrebljiva, koja se ne može namijeniti ili otuđiti	Da - zbog postojanja zdravstvenih, veterinarskih, fitosanitarnih, sigurnosnih ili drugih razloga propisanih zakonom	Ne	Ne
Postupanje sa napuštenom imovinom	Po procjeni (u općem interesu)	Ne	Ne	Ne

Tablica 2. Pregled modaliteta upravljanja trajno oduzetom imovinom u odabranim zakonodavstvima

	Republika Italija	Republika Srbija	Savezna Republika Njemačka	Ujedinjena Kraljevina
Prodaja	Da- kao alternativna opcija	Da	Da- uključujući ubranu prodaju stvari kojima prijeti propadanje ili značajan pad vrijednosti, ili čije je održavanje povezano sa poteškoćama	Da
Doniranje i korištenje sredstava od trajno oduzete imovine u svrhu suzbijanja kriminaliteta ili druge svrhe	Da	Da- Vlada određuje namjenu (obavljanje društveno korisnih poslova)	Da- stvari koje se mogu koristiti za potrebe pravosuđa, izvršenja krivičnih sankcija, policije	Da- (gotovina prikupljena od uplata novčane protuvrijednosti se dijeli prema posebnoj formuli za <i>Home Office</i> , policijski organ koji je vodio slučaj, tužiteljstvo i sud)
Iznajmljivanje imovine	Da	Da- Vlada određuje namjenu	Ne	Da
Poklon, donacija ili drugi sličan način davanja imovine drugim institucijama ili u humanitarne, socijalne ili druge svrhe	Da- (primarni tj. dominantni način upravljanja)	Da- u humanitarne svrhe	Da- intelektualno vlasništvo (patent, autorska prava i sl.) se može dati na korištenje udruženjima za humanitarne svrhe	Da- (npr. Škotska, povrat novca u lokalne zajednice, suprotstavljanje antisocijalnom i kriminalnom ponašanju)
Ustupanje na čuvanje i korištenje	Da	Da- predmeti od historijske, naučne i umjetničke vrijednosti	Da- stvari koje su pogodne za istraživačke, edukacijske, i slične svrhe u krivičnim naukama	Da- na osnovu općeg ovlaštenja upravitelja (nije izričito propisano)
Uništenje	Da- ukoliko je održavanje ekonomski neisplativo (uključujući kompanije)	Ne	Da- nezakonite, stvari manje vrijednosti, opasne i druge stvari	Da- na osnovu općeg ovlaštenja upravitelja (nije izričito propisano)

Na osnovu svega izloženoga, može se iznijeti sljedeći sintetički prikaz poredbenoga pravnog okvira u oblasti upravljanja privremeno i trajno oduzetom imovinom stečenom krivičnim djelima, a koji može služiti i kao svojevrsan niz preporuka za adekvatno uređenje odnosne materije:

- Da bi se institut oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima mogao efikasno primjenjivati, potrebno je ustanoviti sveobuhvatan pravni okvir kojim će se urediti upravljanje oduzetom imovinom, i koji će omogućiti postupanje u odnosu na privremeno i trajno oduzetu imovinu, primjenom odgovarajućih instrumenata upravljanja (prodaja, iznajmljivanje, poklon, uništenje, i dr.);
- Prilikom postupanja nadležnih agencija za upravljanje sa oduzetom imovinom najprije je potrebno voditi računa o očuvanju ekonomske vrijednosti oduzete imovine, kao i najboljoj namjeni takve imovine. Shodno tome, tijela koja su nadležna da vrše poslove upravljanja oduzetom imovinom trebaju imati ovlaštenja da samostalno i na osnovu procjene utemeljene na pouzdanoj metodologiji donose odluke o namjeni (najboljem načinu), tj. krajnjoj destinaciji takve imovine;
- Potrebno je uspostaviti kriterije u okviru metodologije izbora najboljeg modaliteta upravljanja sa oduzetom imovinom, sa ciljem ravnopravnog odabira najefikasnijeg načina koji se bazira na pravnim analizama, ekonomskim pokazateljima i procjenama prednosti i nedostataka u svakom konkretnom slučaju;
- Nadležna tijela (agencije za upravljanje oduzetom imovinom ili druga tijela) trebaju imati na raspolaganju široku mogućnost anticipirane (hitne) prodaje oduzete imovine, uključujući i onu koja je tek privremeno oduzeta odlukama nadležnih sudova, uz obavezu čuvanja sredstava dobivenih prodajom do konačne odluke suda o trajnom oduzimanju ili vraćanju imovine vlasniku;
- Ne prejudicirajući odluke nadležnih agencija o izboru najefikasnijih modaliteta upravljanja sa oduzetom imovinom u konkretnim slučajevima, kroz pravne instrumente bi trebalo naglasiti značaj koji ima korištenje tj. ponovna upotreba (u vidu poklona i dodjele imovine na korištenje ili doznačavanja sredstava od prodaje ili iznajmljivanja) oduzete imovine u javnom interesu ili socijalne (društvene) svrhe;
- Moguće je na bazi najboljih praksi razraditi precizne kriterije raspodjele oduzete imovine u naznačene svrhe (opći interes i društvena upotreba) kako bi se tačan iznos doznačio za svrhe podrške pravosudnim i institucijama za provođenje zakona, programe prevencije kriminaliteta, kompenzacije žrtvama krivičnih djela i rehabilitacije, naučno-istraživačke, humanitarne i druge socijalne svrhe;
- Potrebno je da pravni okvir sadrži precizne procedure odabira na osnovu transparentnih kriterija, koji će omogućiti najbolje mehanizme poklona i dodjele imovine na korištenje ili doznačavanja sredstava od prodaje imovine, uz djelotvorne mehanizme nadzora i kontrole korištenja imovine za unaprijed definisane namjene;
- Ključna pretpostavka za pravičan i transparentan postupak poklona i dodjele imovine na korištenje ili doznačavanja sredstava od prodaje imovine jeste postojanje javno dostupnih informacija, uključujući registar imovine koja je na raspolaganju, njezin opis, lokaciju, namjenu, vrijednost i dr. podatke. Nadležne agencije u postupku prodaje oduzete imovine trebaju koristiti sve tržišno prihvatljive metode oglašavanja i pronalaska potencijalnih kupaca, uključujući i dostupna informaciona sredstva i platforme poput *online* aukcija, internet oglasnika i sl. Postupci prodaje trebaju biti što jednostavniji i ne bi trebali uključivati prevelike troškove (oglašavanje i dr.);

- Ukoliko se to pokaže potrebnim, moguće je da se u pravni okvir ugrade odredbe o uništavanju privremeno oduzete imovine kao *ultima ratio* koje se može izabrati u nedostatku drugih opcija upravljanja sa imovinom. To se naročito odnosi na imovinu koja se može iskoristiti za počinjenje novog krivičnog djela, potom imovinu čije držanje predstavlja krivično djelo, koja je krivotvorena ili je prijetnja po javno zdravlje;
- Korištenje privremeno oduzete imovine, naročito pokretnina i motornih vozila je moguće, ali uz preduzimanje niza mjera osiguranja (poput osiguranja imovine i sl.) i potrebno je sveobuhvatno sagledati prednosti i rizike odabira ovakvog oblika upravljanja sa privremeno oduzetom imovinom uz razmatranje mogućnosti da se takva imovina dodjeljuje što je moguće širem krugu pravnih subjekata iz javnog sektora, organizacijama civilnog društva, humanitarnim organizacijama, i dr.;
- U pravne odredbe o upravljanju sa oduzetom imovinom nužno je ugraditi mehanizme sprječavanja sukoba interesa, uključujući i instrumente kojima će se otežati ili onemogućiti kriminalna i općenito nezakonita infiltracija;
- Da bi nadležna tijela mogla odgovoriti složenim zadacima upravljanja sa oduzetom imovinom potrebno je da se specijaliziraju i konstantno jačaju organizacioni, kadrovski, materijalno-tehnički i finansijski kapaciteti ovih institucija, koje imaju važnu ulogu u osiguranju vladavine prava;
- Realno je očekivati da će se u postupcima upravljanja sa pojedinim oblicima imovine, naročito nepokretnostima pojaviti određeni problemi i poteškoće koji objektivno mogu značajno uticati na ishode upravljanja u takvim slučajevima. U tom smislu potrebno je da nadležne agencije razmotre mogućnosti sklapanja posebnih sporazuma o saradnji sa drugim institucijama i subjektima (npr. notarska komora, registri imovine, institucije koje se bave zemljišnim i katastarskim poslovima, i dr.) kako bi se ovi izazovi blagovremeno identifikovali i sa njima adekvatno upravljalo;
- Potrebno je razmisliti o uspostavljanju saradnje sa specijaliziranim subjektima koji se bave prometom nekretnina, prodajom imovine, uključujući procjenu različitih oblika imovine, kako bi po potrebi mogli pružiti podršku i pomoć nadležnim agencijama u slučajevima koji zahtijevaju posebna znanja i ekspertizu. Iskustva u radu na takvim predmetima mogu pomoći u dodatnom osposobljavanju djelatnika agencija koji bi u doglednom vremenu mogli samostalno obavljati ove poslove;
- Iznajmljivanje i dodjela na korištenje nepokretnosti za potrebe institucija javne vlasti je jedan od mogućih modaliteta upravljanja koji se u postojećim okolnostima čini kao objektivno potreban. Značajna finansijska sredstva iz javnih budžeta se koriste za smještaj vladinih institucija iz kojeg razloga se na ovaj način mogu postići i određene uštede u budžetu što bi svakako naišlo i na odobravanje šire javnosti koja je često rezignirana ogromnom javnom potrošnjom za rad državne administracije.

ZAKLJUČAK

Oduzimanjem imovinske koristi ostvarene krivičnim djelima ostvaruje se mnogo ciljeva. Pored generalnopreventivnog (šalje se poruka da se zločin ne isplati) i specijalnopreventivnog (obeshrabruju se i pojedinačni počinitelji i organizirane skupine da je kriminal rizičan način stjecanja imovine i druge slične koristi), djeluje se i na jačanje povjerenja građana u pravosudni i politički sistem. To se naročito postiže korištenjem oduzete koristi u socijalne svrhe, ulaganjem u fondove kojim se finansira rad pravosudnih i organa za provedbu zakona, i sl. Da bi se korist osigurala od uništenja, trošenja, prebacivanja na treće osobe ili umanjenja vrijednosti, potrebno ju je što je moguće prije staviti pod kontrolu relevantnih organa, tj. privremeno osigurati. S druge strane, sasvim je moguće da se u postupku u kojem je određeno privremeno oduzimanje ipak ne odredi trajno oduzimanje, što nameće imperativ relevantnim organima da sa imovinom postupaju u maniru „dobroga domaćina“. Izloženo nameće obavezu državama da osiguraju osobama na koje se odnose privremene mjere pravodobne informacije, da osiguranje traje samo onoliko koliko je potrebno i da osobe na koje se osiguranje odnosi imaju mogućnost podnošenja pravnih sredstava sudskim organima.

Analizirani međunarodno-pravni okvir sugerira da je državama potpisnicama međunarodnih konvencijskih i drugih dokumenata prepušteno na koji će način osigurati sveobuhvatan sistem identifikacije, ulaženja u trag, zamrzavanja ili zapljene imovine u svrhu mogućega trajnoga oduzimanja. Glavna svrha mjera privremenog oduzimanja trebala bi biti osiguranje imovine za slučaj da se odredi trajno oduzimanje, a što podrazumijeva onemogućavanje prodaje, prijenosa, uništenja, prikrivanja i drugih radnji koje počinitelj ili povezane osobe mogu preduzeti kako bi trajno oduzimanje osujetili. Uglavnom se mjere privremenog oduzimanja iscrpljuju u zamrzavanju i zapljenu, a samo poneka inicijativa (npr. G8, StAR, FATF) predviđa mogućnost rane ili anticipirane prodaje. Tek je Direktivom Evropskoga Parlamenta i Vijeća o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene krivičnim djelima u Evropskoj uniji izričito predviđeno da u svrhu očuvanja ekonomske vrijednosti imovine istu ima smisla prodati. Uništenje ili davanje na korištenje privremeno oduzete imovine se ne spominje u međunarodnim konvencijskim i drugim dokumentima. Što se tiče trajnoga oduzimanja, uplata u posebne fondove izričito se predviđa tek rijetko, a što vrijedi i za prodaju i uništenje. Spomenutom Direktivom se naročito zagovara ponovna upotreba imovine u javnom interesu ili u socijalne svrhe.

Poredbeni prikaz odabranih zakonodavstava sugerira dosta šaroliku sliku. Što se tiče privremenoga oduzimanja, mogućnost zamrzavanja i zapljene postoji u svim državama, ali se različito naziva i uređuje. Tako u SR Njemačkoj odgovarajući zakonski propisi predviđaju samo zapljenu, koja podrazumijeva i zabranu određenih prava okrivljenika koja se drugdje naziva zamrzavanjem; ili, u Ujedinjenoj Kraljevini postoji samo zamrzavanje (ograničenje raspolaganja sa imovinom), koja može uključivati i fizičko oduzimanje (zapljenu) ako postoji opasnost da će biti skrivena, premještena i sl. Pored zamrzavanja i zapljene, uglavnom postoji mogućnost anticipirane prodaje. I u pogledu trajnoga oduzimanja postoje različita rješenja. Većina analiziranih država predviđa mogućnost prodaje, koja može biti organizirana i putem interneta i drugih savremenih medija. Također se kao opcija pojavljuje i ponovna upotreba, bilo direktno (poklonom, transferom, predajom na korištenje i sl. imovine koja predstavlja korist stečenu izvršenjem krivičnog djela), bilo indirektno (uspostavljanjem posebnih fondova koji novac dobiven prodajom ili uplatom protuvrijednosti koristi ostvarene krivičnim djelima preusmjeravaju u humanitarne, socijalne ili svrhe suzbijanja kriminaliteta).

Bosanskohercegovački pravni okvir za upravljanje oduzetom imovinom koja potječe iz krivičnih djela, naročito onaj u entitetima i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, dosta je solidan. Ako je evropski i svjetski trend u raspolaganju sa trajno oduzetom imovinom ponovna upotreba u javnom i sličnom interesu i uspostava takvoga sistema koji osigurava transparentnost i objektivnost u dodjeli sredstava dobivenih od prodaje, najma, uplate ili drugih načina postupanja sa oduzetom imovinom, onda su osnove takvoga sistema uspostavljene i u izvjesnoj mjeri već se koriste. Treba nastaviti dorađivati pravni okvir u gore opisanom smislu kako bi se ostvarila svrha ove krivičnopravne mjere: da niko ne zadrži korist ostvarenu činjenjem krivičnih djela i da sredstva od njihova oduzimanja budu na raspolaganju zajednici.

POPIS KORIŠTENE LITERATURE

Knjige i članci

1. Alldridge, P. (2002), Smuggling, Confiscation and Forfeiture. *The Modern Law Review*, 65, str. 781-791.
2. Basel Institute on Governance. (2012). *The Need for New EU Legislation Allowing the Assets Confiscated from Criminal Organisations to be Used for Civil Society and in Particular for Social Purposes*. Brussels: European Parliament.
3. Bayer, V. (1995). *Kazneno procesno pravo-odabrana poglavlja. Knjiga II-Povijesni razvoj kaznenog procesnog prava*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske.
4. Boucht, J. (2017). *The Limits of Asset Confiscation: On the Legitimacy of Extended Appropriation of Criminal Proceeds*. Oxford; Portland: Hart Publishing.
5. Brun, J.-P., Gray, L., Scott, C., & Stephenson, K. M. (2011). *Asset Recovery Handbook. A Guide for Practitioners*. Washington DC: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank.
6. Bulatović, A. (2011). Italijanska iskustva u borbi protiv organizovanog kriminala. *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, XXX (1-2), 279-290.
7. Council of Europe. (1990). *Explanatory Report to the Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime*. Strasbourg: Autor.
8. Council of Europe. (2005). *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism*. Warsaw: Autor.
9. Datzler, D. (2017). Teorijski aspekti normiranja posebnih oblika oduzimanja imovinske koristi. U E. Mujanović, & D. Datzler, *Prošireno oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima* (str. 15-36). Sarajevo: Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu.
10. Derenčinović, D. (1999). Pravna priroda instituta oduzimanja imovinske koristi i njegovo značenje u prevenciji organiziranog kriminala. *Policija i sigurnost*, 8 (3-4), str. 161-170.

11. Derenčinović, D. (2005). *Komentar Konvencije Ujedinjenih nacija protiv korupcije*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta.
12. Dickson, D. J. (2009). Towards more effective asset recovery in Member States—the UK example. *ERA Forum*, 10, 435–451.
13. European Police Office (Europol). (2016). *Does crime still pay? Criminal Asset Recovery in the EU*. The Hague: Autor.
14. Financial Action Task Force (FATF). (2012). *Best practices on confiscation (Recommendations 4 and 38) and a framework for ongoing work on asset recovery*. Paris: FATF/OECD.
15. Forsaith, J., Irving, B., Nanopoulos, E., & Fazekas, M. (2012). *Study for an impact assessment on a proposal for a new legal framework on the confiscation and recovery of criminal assets*. Cambridge: RAND Europe.
16. G8 Lyon/Roma Group. Criminal Legal Affairs Subgroup. (2005). *G8 Best Practices for the Administration of Seized Assets*. Dohvaćeno iz https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Web_ressources/G8_BPAssetManagement.pdf.
17. Glušević, J. (2015). *Oduzimanje imovine stečene krivičnim djelom (doktorska disertacija)*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu.
18. House of Commons. Home Affairs Committee. (2016). *Proceeds of crime. Fifth Report of Session 2016–17*. London: House of Commons.
19. Ilić, G. (2008). Oduzimanje imovine proistekle iz krivičnog dela- osvrt na predložena zakonska rješenja. *Revija za bezbednost, II (10)*, str. 16-21.
20. Ivičević Karas, E. (2011). *Komentar Zakona o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem*. Zagreb: Narodne novine.
21. Ivičević, E. (2004). Utvrđivanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom u hrvatskom pravu i sudskoj praksi. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 11 (1), str. 217-238.
22. Kilchling, M. (2001). Tracing, Seizing and Confiscating Proceeds from Corruption (and other Illegal Conduct) Within or Outside the Criminal Justice System. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 9/4, 264–280.
23. Krapac, D. (1995). *Engleski kazneni postupak*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta.
24. Krapac, D. (2014). *Kazneno procesno pravo. Prva knjiga: Institucije*. Zagreb: Narodne novine d.d.
25. La Spina, A. (2008). Recent Anti-Mafia Strategies: The Italian Experience. U D. Siegel, & H. Nelen, *Organized Crime: Culture, Markets and Policies* (str. 195-206). New York: Springer Science + Business Media, LLC.
26. Lajić, O. (2012). Uporedni pregled sistema za istraživanje i oduzimanje imovine stečene kriminalom. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 46 (2), str. 207-222.
27. Meyer-Goßner, L. (2007). *Strafprozessordnung*. München: C.H. Beck.
28. Mujanović, E. (2017). Algoritmi za prikaz postupaka za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. U E. Mujanović, *Smjernice za postupanje nadležnih institucija u postupku za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom* (str. 112-130). Sarajevo: Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu.

29. Mujanović, E., & Sarajlija, S. (2014). Oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom u Bosni i Hercegovini-između ideala i stvarnosti. U *Međunarodna naučno-stručna konferencija "Izgradnja modernog pravnog sistema"*. Zbornik radova (str. 871-896). Sarajevo: International Burch University.
30. Paoli, L. (1997). Seizure and Confiscation Measures in Italy: An Evaluation of their Effectiveness and Constitutionality. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 5/3, 256-272.
31. Paoli, L. (2002). Implementation: Concepts and Actors. U H.-J. Albrecht, & C. Fijnaut, *The Containment of Transnational Organized Crime. Comments of the UN Convention of December 2000* (str. 207-234). Freiburg i. Br.: Max-Planck- Institut für ausländisches und internationales Strafrecht.
32. Pavišić, B., & Kunštek, E. (2010). *Zakon o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem. S bilješkama, stvarnim kazalom i priložima*. Rijeka: Dušević & Kršovnik.
33. Podolsky, J., & Brenner, T. (2012). *Vermögensabschöpfung im Straf- und Ordnungswidrigkeitenverfahren*. Stuttgart: Richard Boorberg Verlag.
34. Savini, P. (2011). *Handbuch zur Vermögensabschöpfung im Ermittlungsverfahren und Verfall und Einziehung*. Peggitz: Juristischer Verlag Peggitz GmbH.
35. Schmidt, W. (2006). *Gewinnabschöpfung im Straf- und Bußgeldverfahren: Handbuch für die Praxis*. München: Verlag C. H. Beck.
36. Stojanović, Z., & Kolarić, D. (2010). *Krivičnopravno reagovanje na teške oblike kriminaliteta*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
37. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2004). *Legislative Guide for the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. New York: Autor.
38. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2009). *Technical Guide to the United Nations Convention against Corruption*. Vienna: Autor.
39. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2017). *Effective management and disposal of seized and confiscated assets*. Vienna: Autor.
40. United Nations Office on Drugs and Crime. Open-ended Intergovernmental Working Group on Asset Recovery. (2014). *The Italian experience in the management, use and disposal of frozen, seized and confiscated assets*. Vienna: Author.
41. Vettori, B. (2006). *Tough on Criminal Wealth*. Dordrecht: Springer.
42. Vettori, B., Kolarov, T., & Rusev, A. (2014). *Disposal of confiscated assets in the EU member states. Laws and practices*. Sofia: Center for the Study of Democracy.

Pravni akti

- Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime, Council of Europe Committee of Ministers, ETS No. 141.
- Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism, 2005, Committee of Ministers, CETS No. 198.

- Decreto legislativo 6 settembre 2011, n. 159. Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana n. 226.
- Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds of crime in the European Union.
- Legge 13 settembre 1982, n. 646. Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana n. 253.
- Legge 17 ottobre 2017, n. 161. Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana n. 258.
- Legge 31 maggio 1965, n. 575. Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana n. 138.
- Legge 31 marzo 2010, n. 50. Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana n. 78.
- Proceeds of Crime Act 2002, c. 29 (2002).
- Strafprozeßordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), die zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 30. Oktober 2017 (BGBl. I S. 3618) geändert worden ist (2017).
- Strafvollstreckungsordnung (StVollstrO) vom 1. August 2011 (BANz. Nr. 112a vom 28. Juli 2011), geändert am 10. August 2017 (BANz AT 18.08.2017 B6).
- United Nations Convention Against Corruption, 2003, UN General Assembly, A/58/422.
- United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, 2000, UN General Assembly, 55/25.
- Zakon o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela. Službeni glasnik Republike Srbije 97/08.
- Zakon o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela. Službeni glasnik Republike Srbije 32/13.
- Zakon o izmenama i dopunama zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela. Službeni glasnik Republike Srbije 94/16.

MANAGEMENT OF PROCEEDS OF CRIME IN INTERNATIONAL AND COMPARATIVE LAW

Review Paper

ABSTRACT

Reason(s) for writing and research problem(s): Confiscation of the proceeds of crime is a long-term existing measure in national legislations, reflecting a principle that no one should profit from crime. Although recently progress has been made, there are difficulties in its implementation. In order to have effective criminal confiscation, it is quintessential to develop a comprehensive legal framework regulating all important procedural aspects, from identification, provisional and permanent deprivation of crime assets, to management of proceeds of crime. Part of the problem rests in inadequate and fragmented legal framework governing management of proceeds of crime. This paper reviews relevant matters associated with the management of confiscated assets in international and comparative law.

Aims of the paper (scientific and/or social): Review of provisions stipulated in relevant international conventions and other documents in the field of management of proceeds of crime can provide insight into standards, and identify similarities and dissimilarities in reviewed legal systems as well.

Methodology/Design: Analyses in this paper utilize comparative and hermeneutical legal approach in description of stipulations in selected international conventions and national legislations. International conventions and other legal documents are selected based on their importance and relevance for the area of management of criminal assets. National legislations are selected based on legal tradition, experience in criminal assets confiscation, and similarities with the Bosnian-Herzegovinian legal mechanisms.

Research/paper limitations: The volume of the paper limits the quantity of legal documents and approaches that could be analysed in detail. Conclusions about the approaches are limited to publicly available legal material. It is rather likely that details in the matters of management of criminal assets are regulated by books of rules or similar supporting acts, usually not publicly available.

Results/Findings: International conventions usually do not impose any mandatory requirements related to management of confiscated proceeds, but state parties should enable a comprehensive system on identification, tracing, freezing or seizure of any property for the purpose of confiscation. Approaches taken in reviewed national jurisdictions enable freezing and seizure as typical measures of provisional securing the proceeds from crime, and sale as most common form of disposal.

General conclusion: Appropriate and relevant legal framework is an important factor in both judicial order and enforcement of criminal confiscation, which includes

harmonisation of regulations in criminal, civil and other branches of law. For the purpose of strengthening public's confidence in justice system, it is important to demonstrate effectiveness of confiscation mechanisms, particularly by re-use of property by individuals and communities from which they were illegally taken.

Research/paper validity: An analysis of legal framework disciplining seizure and disposal of the proceeds of crime is a valuable effort in domestic legal theory. The resulting analysis and review could serve as reference point for improvement of national legal framework.

Key words: proceeds of crime, freezing, seizure, disposal of confiscated assets

Podaci o autorima

Eldan Mujanović je doktor kriminalističkih nauka, profesor na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu.

Autor je i učesnik više stručnih i znanstvenih istraživačkih projekata o korupcijskoj delinkvenciji i oduzimanju imovinske koristi ostvarene krivičnim djelima.

E-mail: emujanovic@fkn.unsa.ba.

Darko Datzler je doktor kriminalističkih nauka, profesor na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu.

Autor je i učesnik više stručnih i znanstvenih istraživačkih projekata o korupcijskoj delinkvenciji i oduzimanju imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima.

E-mail: ddatzler@fkn.unsa.ba.

Nermin Kadribašić je magistar kriminalistike- smjer privredni kriminalitet, zaposlen kao konsultant u konsultantskoj tvrtci Lucid Linx Sarajevo.

Autor je i učesnik u više stručnih i razvojnih projekata o korupcijskoj delinkvenciji i unaprjeđenju kapaciteta pravosudnih institucija u otkrivanju i suzbijanju krivičnih djela korupcije, privrednog i organiziranog kriminaliteta.

E-mail: nermin@lucid.ba.

